

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו
לי וגו' [שמות כח, א]

פירש ראב"ע וזה לשונו: ואמרו, צעזור היות משה כהן הכהנים בתחילה, על כן
טעם הקרב אליך, וכבר רמזתי לך, למה נצטרך אהרן להקדישו לשם צעזור כבוד
ממשפחת נחשון, שיהיו הכהנים מכפרים על בני ישראל, ואין לדבר על משה
אדונינו, כי צורח היה. ומי יתן לו עזרית וכו' עכ"ל.

באור: בתחילת דבריו ביאר את לשון הפסוק "הקרב אליך" דכיון דמשה
היה כה"ג בתחילה נכתב "אליך" כלומר: דהציווי היה שיקרב גם את אהרן
לכהונה גדולה כמוהו.

והנה מה דפשיטא ליה לראב"ע שמשנה היה כה"ג כן איתא בזבחים (קא
ע"ב קב ע"א) אלא שנחלקו בזמן: שיטת רב שמעולם לא פסקה כהונה ממשה:
ואחרים אומרים לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלוואים, אבל עכ"פ כו"ע
מודו שבשבעת ימי המלוואים היה כה"ג, וזהו שכתב ראב"ע "משה כהן
הכהנים בתחילה".

ועוד כתב הראב"ע דמה שזכה אהרן שזרעו ישמשו בכהונה מה שאין
כן משה שנפסקה כהונה מזרעו הוא, "בעבור כבוד משפחת נחשון" כלומר:
כיון שזרעו של אהרן מיוחסים גם כן מצד אמם שהיתה אחות הנשיא הגדול,
מה שאין כן: זרעו של משה, שעל אף יחוסם הגדול מצד אביהם, מכל מקום
לא היו מיוחסין כל כך מצד אמם שהיתה גיורת (ועיין רמב"ן שמות ו, כג וזה
לשונו: גם כן הזכיר אם הכהונה שהיא מיוחסת מזרע המלוכה אחות הנשיא הגדול ע"כ) וגם
בזה מקור דבריו מדברי הגמרא בב"ב קט ע"ב דאיתא התם: אמר רבי אלעזר
לעולם ידבק אדם עצמו בטובים: שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו
יהונתן: אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס ע"כ ומה שכתב הראב"ע
עוד: "ואין לדבר על משה אדונינו" כוונתו להקשות: מאחר שנתבאר שזכה
אהרן ששבט הכהונה יצא מזרעו כיון שגם אשתו היתה מיוחסת מזרע
המלוכה אחות הנשיא הגדול מה שאין כן אשת משה: מעתה יש לתמוה:
מדוע נשא משה רבינו גיורת? ועל כך תירץ: "כי בורח היה", כלומר: מכיון
שלא היתה בסביבתו במדין בשנות בריחתו "בת ישראל" לכך אנוס היה
לקיים מצות פריה ורביה על ידי גיורת בדוקא.

והנה הראב"ע תירץ כונתו של משה שנשא גיורת כיון שאנוס היה ולא
היה יכול לקיים את המצוה אלא על ידי גיורת דוקא: אמנם עדיין צריך

באור מכיון שאיתא בגמרא (סוטה ב ע"א) דארבעים יום קודם יציאת הולד בת קול יוצא בת פלוני לפלוני אם כן חזינן דלכתחילה לא היה ראוי משה אלא לישוא גיורת. ומה הסיבה לכך, ותירץ על זה המהר"ל בבאר הגולה (בבאר החמישי) דהטעם לכך דלפי שמשה היה אדם כללי, לכך הוצרך לישוא גיורת בדוקא וזה לשונו: וזה תמצא במשה שנשא בת יתרו (שמות ב, כא) ולא היתה מבני ישראל, ואהרן אחיו נשא אלישבע בת עמינדב (שמות ו, כג) ממשפחת נשיאים. וכבר אמרו חז"ל (ב"ב ק"ט) שדבר זה גרם חסרון בתולדות משה, כמו שמבואר בדבריהם ואין ראוי שדבר זה יהיה במקרה, חס ושלום לומר כך, שיהיה ענין משה אדון כל הנביאים במקרה, וראוי: שיהיה זוג משה מן השם יתברך, שלא גרע זיווגו של משה מכל זוג, שהוא מן השם יתברך כמו שאמר (בראשית כד, ה) "מה יצא הדבר" וארבעים יום קודם יציאת הולד בת קול יוצא בת פלוני לפלוני (סוטה ב' ע"א) ואין היה זה שיהיה מזדווג משה באומה אחרת. וכאשר תבין יש לדבר זה סיבה מחייב, וזה: כי כאשר היה שקול משה כנגד כלל ישראל, כמו שדרשו (שמות יח, א) "וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל" שקול משה נגד כל ישראל (מכילתא) ועוד אמרו: שדרש הדורש בצבור: אשה אחת היתה במצרים וילדה ששים רבוא בכרס אחד, מחכו עליו צבורא, ואמר להם: זה משה שהיה שקול נגד ששים רבוא ישראל. ומעתה: כיון שכתוב בכל אשה שהוא זוג לאדם (בראשית ב, יח) "אעשה לו עזר כנגדו": וכנגדו משמע דומה לו שוה לו, ואין אפשר שתהיה אשה אחת מן הכלל, והיא פרט אחד בלבד, עוזר למי שהוא שקול נגד הכלל כולו, ואין כאן יחוס ושיווי כלל ביניהם, כי אין יהיה פרט אחד דומה ושוה, אל אשר הוא כמו הכלל, אבל כאשר נשא את בת יתרו, אף כי אין בת יתרו יותר במעלה מן בת ישראל, מכל מקום שיין לומר "אעשה לו עזר כנגדו" כי משה מישראל, ויתרו מן האומות, וישראל והאומות הם כלל בני אדם, ובזה שיין לומר "אעשה לו עזר כנגדו" כאשר משה שקול נגד הכלל ודבר זה ראוי להבין ע"כ.

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו' לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן [שמות כח, א]

פירש ראצ"ע וזה לשונו: לכהנו לי, וי"ו לכהנו לי נוסף, כו"ו חיתו שדי [מהלים קד, יא] בנו צעור [צמדצר כד, ג] ופירש שמות בני אהרן אולי צנים אחרים

היו לו חוץ מאלה, ואין ספק כי רצתה למעלה צמדצר משפחת אהרן, על כן נתנו להם ישראל ערים רבות ככתוב בספר יהושע עכ"ל.

ומה שכתב דוי"ו לכהנו לי נוסף, (דהפירוש: לכהן לי) והביא לכך דוגמאות עיין חזקוני שהוסיף דוגמא נוספת לכך בזה הלשון: לכהנו לי וי"ו יתירה כמו וי"ו חיתו שדי (תהלים קד, יא) בנו בעור (במדבר כג, ג) בנו צפור (שם כג, ח) פירוש: לכהן לי עכ"ל: וכן כתב רש"י בפסוק "וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפור" (במדבר כג, יח) בזה הלשון: בנו צפור לשון מקרא הוא זה כמו: חיתו יער (תהלים נ, י) וחיתו ארץ (בראשית א, כד) למעינו מים (תהלים קיד, ח).

והנה מה שכתוב וי"ו יתירה בפרשת בראשית "וחיתו ארץ" שיטת הגר"א באדרת אליהו דהכוונה שדוקא החיות גדלות מן הארץ שלא על ידי אמצעי מה שאין כן הבהמות שגדלות ע"י אמצעי (שמזונתם על האדם) וזה לשונו: הבהמות מגורם בישוב, ומשועבדים למין האדם, ומזונתם על האדם, שאוכלים באבוס. והיפך בחיות: יערות ביתם, וחפשים מעבודת האדם, ומזונתם מן הארץ ולכן המה נקראים "חיתו ארץ", על שם הארץ, שמזונותם מן הארץ, והוי"ו נוספת. והוא סמוך אל הארץ, לפי שגדלה ממנו שלא על ידי אמצעי כבהמות הישוב עכ"ל.

ומה שכתוב וי"ו נוספת "בנו בעור" כבר הקשו כן בגמ' בפ' חלק (סנהדרין קה ע"א) בזה הלשון: כתיב "בן בעור" וכתיב "בנו בעור" (ופירש רש"י: בנו בעור, משמע בעור בנו של בלעם היה) אמר רבי יוחנן אביו בנו הוא לו בנביאות (פירש רש"י: בנו הוא לבלעם בנביאות שבלעם גדול מאביו היה בנביאות) ע"כ.

וגם מה שכתוב בפסוק לפנינו "לכהנו לי" מצאתי בר"י אברבנאל שהביא בזה דרשת חז"ל בזה הלשון: וי"ו לכהנו היא יתירה כמו: בנו בעור, חיתו יער, ואמרו חז"ל שנזכר בפרשה ג' פעמים לכהנו לי עם ג' ווי"ם נוספות והם רמז לי"ח כהנים גדולים שהיו בזמן בית ראשון עכ"ל: וביתר הדוגמאות צ"ע מה דרשי בזה.

ועוד כתב ראב"ע: דמה שפירט הכתוב את שמות בני אהרן (דהרי היה אפשר לכתוב: רק אהרן ובניו ומה צריך להוסיף את שמות הבנים) דאולי היו לאהרן בנים אחרים חוץ מאלה הנזכרים בשמותם, ובא הכתוב ללמדנו דדוקא אלו הנזכרים יהיו כהנים מה שאין כן הבנים האחרים, ולפי דבריו צריך לומר

דיש לויים מזרע אהרן הכהן שאינם כהנים, מכיוון שהם צאצאים לבני אהרן האחרים שלא נבחרו לכהונה, וזה תימה, ואף הר"י אברבנאל פליג בדבר זה על דברי ראב"ע בזה הלשון: והוצרך לפרש שמות בני אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר, להגיד שמלבד שנבחרו מפאת אביהם, הנה גם הן נבחרו מפאת שלמותם בעצמם. כי רחוק הוא שנאמר שהיו לאהרן בנים אחרים שלא נבחרו לכהונה, כיון: שבכל בית אהרן וזרעו בחר השם עכ"ל.

וַאלֹהֵי הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶרֶת וְיַעֲמִיל וְכֹתֶנֶת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵי וְגו' [שמות כח, ד]

וּפִירֶשׁ רֹאשׁוֹ ^{וְהוּא הַחֹמֶת} **עַל מַלְמַע דְּבָרָיו וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:** ולצטט מכנסים זד, ואין צורך להזכירם עתה ולא צעקת מעשה, כי מנהג כל אדם ללבוש מכנסים וכו' ושם על המצנפת איך נזר הקודש, ולא הזכיר בפסוק הזה שהוא סופר בגדי כהונה אלא איך נזר הקודש, כי אינו בגד, וקדמונינו הזכירו צעזעור הרבים שמנה בגדי כהונה עכ"ל. וצעה"ט פירש וזה לשונו: ואלה הבגדים, ולא הזכיר מכנסים שלא היו לכבוד ולתפארת, ולא הזכיר איך שלא היה מין בגד עכ"ל.

וצפרשת כי משא צענין י"ג מדות של רחמים [שמות לד, ו] צא"ד פירש וזה לשונו: ודע כי שצעה הם בגדי כהונה וצעזעור שהאיך כמו תכשיט הכניסו צמספר עכ"ל.

בְּאֹר דְּבָרָיו: הפסוק מנה בציווי בעשית בגדי כהונה ששה בגדים ולא מנה את המכנסים והציץ והטעם לכך כתבו ראב"ע ובעה"ט: הפסוק לא מנה מכנסים כי אינו לכבוד ולתפארת, כי מנהג כל אדם ללבוש מכנסים, ונמנו רק הבגדים שהם לכבוד ולתפארת כמש"כ ועשית וגו' לכבוד ולתפארת [פסוק ב']

והפסוק לא מנה ציץ כיון שהוא תכשיט ולא כלי ומה שחז"ל מנו שמונה בגדי כהונה לפי שהרוב מהשמונה הם בגדים לכן נחשב גם ציץ כאילו הוא בגד שלעולם הולכין אחר הרוב אבל אליבא דאמת אינו נחשב בגד אלא תכשיט בלבד.

וראיתי בספר "בגדי כהונה" להגרמ"ל שחזר וצ"ל שהביא ראייה לשיטת הראב"ע שהציץ אינו נחשב בגד אלא תכשיט מפ"ק דסוכה דפריך התם נילף מדת קומתה של הכפורת שתהא כמדת הציץ ב' אצבעות, ומשני: דנין כלי

מכלי ואין דנין כלי מתכשיט ע"כ ומלשון הגמ' משמע שהציץ חשיב תכשיט ולא בגד וכמו כן אמרו בגמ' שבת דף ס"ג ע"ב: מנין לתכשיט כל שהוא שהוא טמא, מציץ עיי"ש ובהמשך דבריו האריך ותלה זה בפלוגתת הראשונים.

והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן וגו' [שמות כח, ה]

פירש ראז"ע צוה הלשון: והם, חכמי לב העושים נאמנים הם עכ"ל.

ועיין לקמן [לו, ג] בפסוק: "ויקחו מלפני משה וגו' והם הביאו אליו עוד נדבה צנקר צנקר" שפירש שם צוה הלשון: והם, ישראל היו עוד מביאים נדבה אל משה בכל צוקר עכ"ל.

באור: מבואר בדברי הראב"ע בפסוק לפנינו ולקמן דיש חילוק בין "בגדי כהונה" ובין הנדבות לבניית המשכן עצמו, והוא: דבבגדי כהונה הביאו בני ישראל את הנדבות ליד החכמי לב עצמם [ולא אל משה] וזהו מדויק בדברי הראב"ע: "חכמי לב העושים נאמנים הם" כלומר דכיון שהם היו הגוברים הוצרך לומר שנאמנים היו.

ואילו בנדבות לבניית המשכן היו מביאים אל משה רבינו, וחכמי לב היו לוקחים מידיו של משה וכמ"כ שם: ישראל היו עוד מביאים נדבה אל משה בכל צוקר.

וכן משמע מדברי הגמ' בב"ב (ח ע"ב) דאיתא התם: תנו רבנן: קופה של צדקה נגבית בשנים וכו' מנא הני מילי: אמר רב נחמן אמר קרא "והם יקחו את הזהב וגו' ע"כ (פירוש: ומיעוט רבים שנים) ומשמע מדברי הגמ' דהם עצמם היו הגוברים וזהו שררה שלהם וכן דייק שם הרש"ש בזה הלשון: גמ' אין עושין שררה על הצבור פחות משנים וכו' והם יקחו את הזהב וכו', לכאורה זהו דכתיב גם כן בעשיה בויהל: ויקחו מלפני משה את כל התרומה וגו' ואם כן: מאי שרירותיהו? כיון דלא לקחו רק את אשר כבר הורום: ואולי דסבירא ליה להש"ס דעל בגדי כהונה דכתיב בהאי קרא הם בעצמם גבו את התרומה מבני ישראל עכ"ל מבואר אם כן בדברי הרש"ש שבגדי כהונה החכמי לבב עצמם היו גוברים מבני ישראל ובהו חלוק מהנדבות לבניית המשכן דשם משה רבינו היה הגובה והחכמי לב היו נוטלים ממה רבינו וכשיטת ראב"ע.

ועשו את האפד זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משור מעשה חשב. [שמות

[כח, ו]

^{אוצר החכמה} פירש ראב"ע וזה לשונו: האפוד, כי הוא גדול מהחושן, ולא יזח מעל החשב, יש שאלות קשות בדבר האפוד והחושן כי משה לא עשה רק אפוד אחד והנה כתוב: אפוד ירד צידו [ש"א כג, ו] ואינו אפוד משה, כי אין כתוב האפוד הידוע, כמו: הגישה האפוד [שם, שם, ט] ועוד: למה כתב: ירד [שם, כג, ו] ולא אמר הוריד כי יראה כי מקרה היה. ושם כתוב: שמונים [וחמשה] איש נושא אפוד צד [שם כג, יח] ומפרשים רבים פירשו זה: שהיו ראויים לשאת אפוד, ולא שמו לצד לדעת האמת, כי האפוד צד הוא מין ממני פשתן, ואפוד משה לא היה צד, רק זהב ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש עם הכל, ולא היו שואלים רק בחושן המשפט שהיו עליו האורים והתומים, וככה כתוב: צמשפט האורים לפני ה' [צמדבר כז, כא] ואין טענה מן: הגישה האפוד [ש"א כג, ט] כי החושן דבק עמו, והאורים עם החושן וכן כתוב: עד עמוד הכהן לאורים ותומים ^{אוצר החכמה} [נחמיה ז, סה] וכתוב: תומיך ואוריך [דברים לג, ח].

והנה ראינו: שענה השם את דוד על פי אפוד אציתר [ש"א כג, יב] והנה שאלו צלכתו למלחמה שאל צאורים [שם, כח, ו] הם הם שהיו צחשן המשפט עם האפוד והארון, והנה דוד שאל צנקלג צאפוד אציתר, והנה אינו אפוד משה, וקשה שאלה מזאת כי האורים אינם אצני חושן כי הנה כתוב ומלאת צו מלואת אבן [להלן פסוק יז] וזה מעשה החרש הוא, לא מעשה משה, ואחר כן אמר למשה: ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים [להלן פסוק ל'] וכו'. והנה על דרך הפשט: אין האצנים המאירים ולא המתמימים, כי השאלה היא צאורים ותומים, והנה לא ידענו מה הם? והנה אין מועילות אותיות שמות השצטים גם שמות האצות, כי לא נקרא חשן משפט רק צעצור האורים שהם עליו: ועוד שאלה אחרת כי לא נוכל לומר כי האורים הם עצמם התומים: כי כתוב: לאורים ותומים [עזרא ב, סו] ועוד: כי מלת לאורים גם תומים לשון רבים. והנה דברים רבים הם, ורבינו שלמה אמר, כי האורים והתומים היו כתבי שם המפורש, ואלו ראה תשובת רבינו האי לא אמר ככה, וסוד עמוק הוא דבר האפוד והחושן רק ארמוז קצת הסוד וכו' והנה אפודים רבים היו עם הכהנים, ויש להם חשב, רק כי אין שם חשן ולא אורים, ואשר היה רגיל בדבר האורים והתומים שהיו על חשן המשפט יוכל להשיב לשואל מדמיון האפוד לצדו רק לא בכל עת וכו' עכ"ל.